

A nyelvhasználat finn és svéd módra

megjelent a Pozsonyi "Új Szó" február 1-i számában

Finnországban az 1919-es alkotmánytörvény szerint a finn és a svéd nyelvek az ország hivatalos nyelvei.

"Ugyanakkor az 1922-es nyelvtörvény értelmében Finnországban megkülönböztetnek egynyelvű finn, egynyelvű svéd és kétnyelvű finn-svéd vagy svéd-finn településeket. Egy település akkor kétnyelvű, ha a lakosságának 8 százaléka vagy legalább 3000 személy a másik hazai nyelvet beszéli. Területi egységet nem nyilvánítanak egynyelvűvé, amíg ez a számarány nem süllyed 6 százalék alá. Az erre vonatkozó felméréseket tízévenként megismétlik.

Az 1991-es, hivatalos adatok szerint Finnországban jelenleg 395 egynyelvű finn; 21 kétnyelvű, finn többségű; 20 kétnyelvű, svéd többségű és 24 egynyelvű svéd területi egység van. Az egynyelvű településeken az önkormányzat egy hivatalos nyelvet használ, az állami szervek képviselői azonban Finnország valamennyi településén, legyen az egy- vagy kétnyelvű, azonos szolgáltatást kell biztosítani mindkét hazai nyelven.

A svéd nyelvű oktatást autonóm iskolaügyi bizottság irányítja a finnországi iskolaügyi minisztériumon belül. A finnországi svéd egyetemet, azn Abo Akademi-t, 1918-ban alapították. Az Abo Akademi, a Svéd Gazdasági Főiskola (Svenska Handelshögskolan) és a Svenska Social- och Kommunalhögskolan egynyelvű intézmények. A Helszinki Egyetem, a Helszinki Technikai Főiskola és a Színház és Filmművészeti Főiskola hivatalosan kétnyelvűek. Finnországban 13 svéd napilap és körülbelül 300 más, változó időközönként megjelenő, svéd nyelvű sajtótermék jelenik meg. Négy svéd nyelvű színház működik, és az állami televízió műsoridejének körülbelül 10 százalékát a svéd-finnországi televízió műsorai teszik ki"

Mái állapotok

A svédül beszélő finnek Svéd-finnországban (svédül "Svenskfinland") élnek, amely Finnország délnyugati és nyugati részén terül el, s – főként a délnyugati országrészben – egyre zsugorodik. A nyugati régió nyelvhasználati szempontból a Csallóközhöz hasonlítható, a városok már erősen finnesednek, míg a kisebb településeken a lakosság túlnyomórészt svéd anyanyelvű. A nagyfokú decentralizációnak, a jó regionális politikának és az ország nyelvpolitikájának köszönhetően a svéd nyelvhasználatot nem fenyegeti közvetlen veszély ebben a régióban, Finnország déli részén azonban más a helyzet.

Nehéz elképzelni toleránsabb kisebbségpolitikát a finnországinál, a hivatalos statisztikák mégis azt mutatják, hogy a svéd kisebbség egyre fogy, a magukat svéd anyanyelvűnek vallók számaránya hetven év alatt az összlakosság egészéhez viszonyítva 12 százalékról 6-ra csökkent. Az adatok megtévesztőek, mivel a svéd nyelvet anyanyelvi szinten beszélők száma ennél lényegesen magasabb, a hivatalos felmérések azonban nem tüntetik fel a kétnyelvű kategóriát, pedig a becslések szerint a kétnyelvűek száma egyre nő. Ezt az is bizonyítja, hogy a svéd nyelvű iskolák Svéd-finnország nagyobb városaiban (Helsingfors, Vasa, Jakobstad, Abo) túlszűfoltak. Egyre több szülő szeretné biztosítani gyermekei kétnyelvűségét, mert a svéd nyelv utat nyit a többi indoeurópai nyelv és kultúra felé. Ugyanakkor a finnországi, svéd nyelvű kultúrközeg egyre szűkül, mivel a kétnyelvűséghez nem szükségszerűen járul kettős identitás, s így a kétnyelvűek többsége, ha választás elé kerül, a finn nyelvet tünteti fel anyanyelveként (Finnországban a felmérések nem tartalmazzák a nemzetiség kategóriát, csak az anyanyelvre kérdeznék rá).

Tudományos felmérések tanúsítják, hogy a kisebbségek hajlamosak túlságosan is alkalmazkodókká válni, ha jogaik biztosítva és garantálva vannak.

A finnországi svédek is alkalmazkodóbbak a többségi nyelvet beszélőknél, ha a nyelvhasználatról van szó. Általánosságban elmondható, hogy hivatalos kétnyelvűség ide vagy oda, a finn nyelv erőteljes fölényben van a svédvel szemben. A svédül beszélő finnek nagytöbbsége beszél finnül, és, bár kétnyelvű környezetben joga van a svéd nyelv

használatára, előzékenyen a többség nyelvére vált. A svéd nyelvű iskolák autonómiát élveznek a finn iskolarendszeren belül, így a finn nyelv oktatását saját maguk oldják meg, progresszív módszerek használatával. Az újonnan érkezett, a finn nyelvű iskolarendszeren belül próbálkozik többségi nyelvet tanulni, inkább kevesebb mint több sikerrel.

Helsinki (svédül Helsingfors) hivatalosan kétnyelvű város, mivel több mint 30 000 városlakó a svéd nyelvet vallja anyanyelvének, s a nyelvtörvény szerint amennyiben egy település lakosságának több mint hat százaléka, vagy legalább 3000 személy a másik hazai nyelvet (finn vagy svéd) beszéli, a település kétnyelvű. Helsingforsban a feliratok mindenütt kétnyelvűek, a szolgáltatások nyelve azonban az esetek túlnyomó többségében a finn. Remek terep ez annak felmérésére, hogy mennyire működik a finnországi nyelvpolitika a gyakorlatban.

A híradó és a filmforgalmazók

A híradó svéd kiadása naponta kétszer jelentkezik a finn televízió egyes csatornáján. A svéd híradóban a kormány tagjai (a finn anyanyelvű miniszterek is), az ország elnöke, a közélet magasszintű képviselői svédül szólnak a néphez. A kevésbé fontos személyiségeknek tolmács jár. A híradó beszámol arról, hogy a mozikban vetített filmek mindegyikének legalább egy példányát svéd feliratokkal is el kell látni. Ezt a törvény 1922 óta megkövetelte, s a filmforgalmazók általában be is tartották a megfelelő paragrafusokat, de a fegyelem (itt is) meglazul, ha a kisebbség nincs résen.

A közvélemény figyelme

“A nyelvtörvény betartását árgus szemekkel figyeli a közvélemény. Finn nyelvű telefonszámlát kaptam; az egyik nagyáruház csak a finn sajtóban jelentetett meg tájékoztatót az áruházban történő árszállításról”; ehhez hasonló panaszokról rendszeresen olvasok a svéd nyelvű napilapokban (összesen 13 jelenik meg belőlük naponta). Meglepő módon az elkövetkező napokban a válasz is megérkezik, és a számomra lehetetlennek tűnő panaszokat orvosolják. Az írásban adott válaszokkal soha nincs gond, a szóbeli kommunikáció kényesebb téma. Ha az ember mindkét nyelvet beszéli, gyakran eltekint attól, hogy a törvény által meghatározott nyelvi jogait megkövetelje, főleg olyan esetekben, amikor fontos hivatalos ügyről van szó. Könnyebb svédről finnre váltani, mint bonyodalmakba keveredni amiatt hogy az ügyintéző esetleg félreért valamit az adóhivatalban. Könnyű helyzetben vagyok, csak a kisebbség nyelvét beszélem elfogadható szinten, s ha szeretnék, sem tudnék toleráns lenni a többséggel szemben.

A reptéri útlelvizsgálatnál

A nyelvtörvény szerint a hivatalos személyeknek mindkét hazai nyelvet bírniuk kell. A módszer bevált, a vámőrnek nincs kedve svédül cseverészni, a szokásos angol nyelvű, kellemetlen kérdések helyett egy “Hmmm...” a válasz a svéd “Jó reggelt!”-re. Kezdetnek nem rossz. Mellesleg a nyelvváltás jó eredményt hozhat a hivatalosan kétnyelvű Helsinki Egyetemen is, ahol napjainkban a finn mellett, a svéd helyett inkább az angol használatos, de törvényes joga minden finnországi diáknak anyanyelvén vizsgázni. Próbálkozni lehet, megeshet, hogy a tanár nem tud elég jól svédül, de ennek beismerése számára elég kínos lehet.

Az egészségügyben

A finnországi orvosok nagy része jól beszél angolul, de biztos ami biztos, svéd nevű orvost választok. Nem csalódom, az akcentus ellenére svéd mondataim bizalmat keltenek. Jó ismerősökként beszélgetünk, a svéd nyelv használata a finn nyelvközegben szimbolikus értékű. Mi tagadás, jobban érzem magam kisebbségben, mint bevándorlóként. Finnugor rokonság ide vagy oda, Svéd-finnországban érzem otthon magam. Mi, kisebbségiek, félszavakból is megértjük egymást, ha a nyelvi identitás megőrzésének fontosságáról van szó. A finnországi svédek esete azonban jól példázza, hogy a jogok pusztá megléte csak segíti, nem garantálja a kisebbségi kultúra fennmaradását.

A nyelvi és kulturális túlélés lehetőségének megteremtése nem elég, ennél több kell: a lehetőségek kiaknázása.

megjelent a Pozsonyi "Új Szó" február 1-i számában